

FORSTÅR DU, HVAD DU LÆSER?

Faglig læsning i matematik 25. marts 2010

Skolens læsepædagogiske udfordring?

2

”Det mest bekymrende problem som mellemtrinnets/overbygningens lærere konfronteres med i dag er at mange elever sidder i klassen uden den nødvendige viden, evner eller kompetencer til at læse og forstå de materialer der er placeret foran dem.”

- RAND Reading Study Group 2002 (min oversættelse).

Læsning - definitioner

Læsning:

- "At læse er at genskabe betydningsindholdet af en tekst på basis af en identifikation af de enkelte ord i teksten og en aktivering af læserens forhåndsviden om tekstens emne." (Elbro 2007)

Funktionel læsefærdighed = læsekompetence:

- "At være i besiddelse af en funktionel læsefærdighed vil sige at man *forstår, kan anvende og reflektere* over skrevne tekster, så man kan nå sine mål, udvikle sin viden og sit potentiale og kan deltage aktivt i samfundslivet". (OECD/PISA 1998)

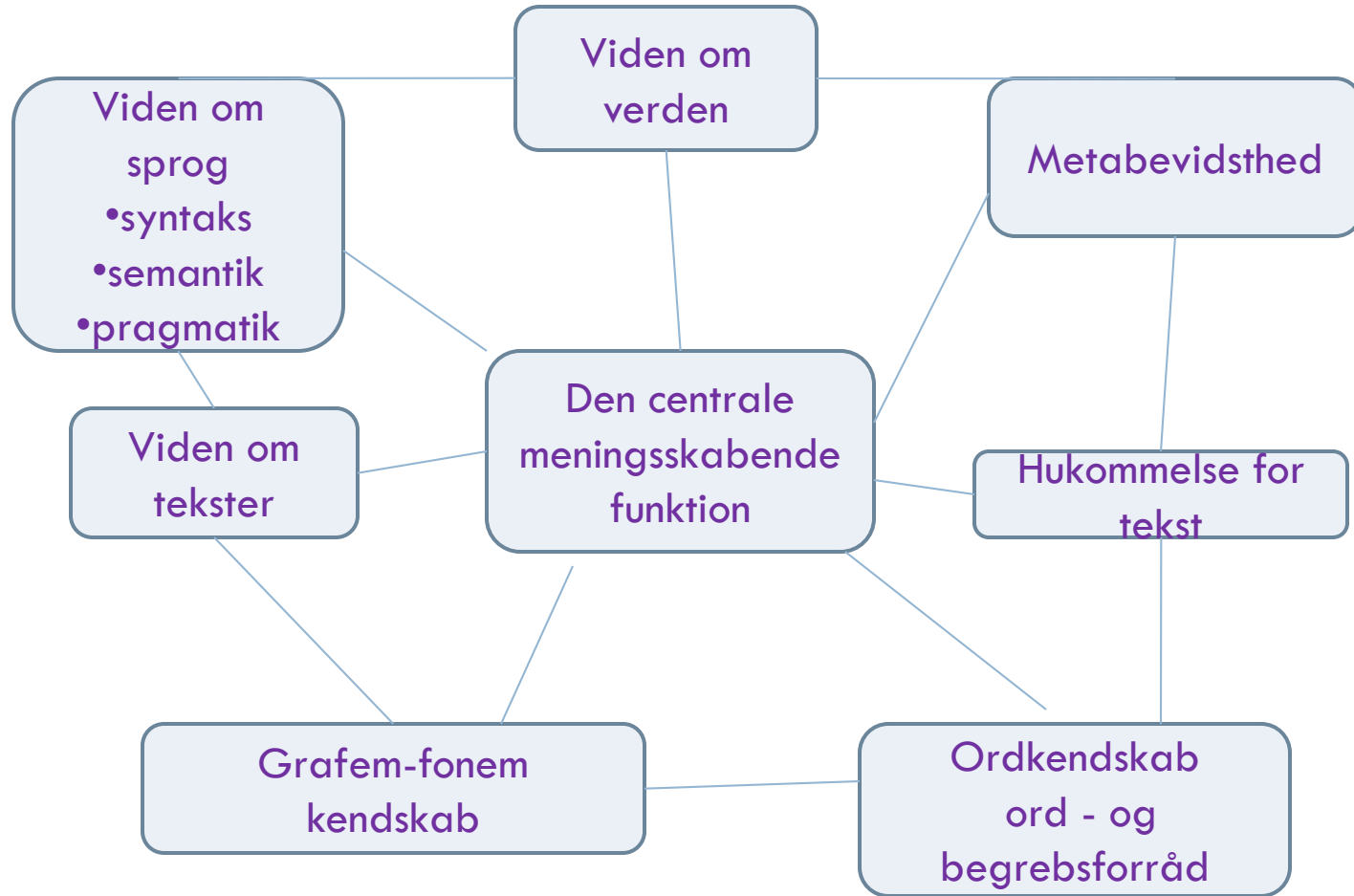
Faglig læsning:

- "Faglig læsning er tilegnelse af viden gennem læsning af tekst". (Arnbak 2004)

En interaktiv læsemodel

(Ehri 95/Brudholm 2002)

4

Forstår du hvad du læser?

(Bråten 2009)

5

Læseforståelse er en helt afgørende form for kompetence i et videnssamfund som vores.

I relation til undervisningen i folkeskolen er forståelse af forskellige typer af tekster en vigtig side ved elevernes videnstilegnelse.

Derfor kan en øget satsning på elevernes undervisning i læseforståelse anbefales.

Hvad ved vi om undervisning rettet mod læseforståelse?

(RAND Reading Study Group 2002)

6

- Vi ved (forskningsbaseret indsigt):
 - at eksplicit undervisning i brug af læsestrategier giver bedre læseforståelse
 - at der er en klar sammenhæng mellem elevernes ordforråd og læseforståelse
 - at viden om forskellige tekstgenrer og tekststrukturer letter forståelsen af en tekst
 - at undervisning i læseforståelse bør integreres i de fag hvor der læses tekster – *et kursus fx i begyndelsen af skoleåret af to-tre ugers varighed vil ikke være nok*

Læseforståelse

7

”Læseforståelse handler om at uddrage og skabe mening ved at undersøge og interagere med en skreven tekst” (RAND 2000, Bråten 2009)

”Al læseforståelse handler om at sammenholde det man allerede ved og forstår med noget nyt som møder én i teksten”. (Lundberg 2000). To sider: Den *sproglige* bearbejdning (reglerne i sproget), *tolkningen* (indre forestillingsbilleder, inferenser).

Læseforståelse kan karakteriseres som en aktiv, meningsskabende proces.

Delkomponenter - Læseforståelse

- 1) at have en god sprogforståelse - ”viden om sprog”
- 2) at have baggrundsviden - ”viden om verden”
- 3) at have et godt genrekendskab - ”viden om tekster”
- 4) at kunne danne inferenser
- 5) at danne indre forestillingsbilleder
- 6) at have en aktiv læseindstilling, at ”tjekke”
egen forståelse

”viden om sprog” - tekstlingvistik

9

- **Det leksikalske niveau** (enkeltordsniveau)
- **Det syntaktiske niveau** (grammatikalske regler)
- **Det semantiske niveau** (kohærens, kohæsion)

”viden om sprog” - Ordforråd

- *”Der er signifikant sammenhæng mellem ordforrådets størrelse hos førskolebørn og læseforståelsen ved 16 år”.*
(Frost 2005)
- For at forstå det læste, må eleverne have *tilstrækkelig forståelse af hvad de enkelte ord i teksten betyder.*
 - ▣ *Ukendte ord tager det længere tid at afkode (teknisk og semantisk) hvilket belaster læseflowet, og dernæst forståelsen af indholdet*
 - ▣ *Ordforståelse drejer sig om at forstå ordet i forskellige kontekster, at have viden om antonymer og synonymmer til ordet, om ordets specifikke betydning, om forskellige syntaktiske forhold osv.*

At have baggrundsviden – ”viden om verden”

11

- ”Der er ingen anden enkeltfaktor, som har så stor betydning for hvad personer forstår og husker af det de læser, som de forkundskaber (baggrundsviden) de bringer med sig til teksten.” (Bråten 2007)
- ”Gode læsere bruger forkundskaberne som compensation for manglende eller mangelfuld information i teksten, til at fylde huller og skabe tekstsammenhæng, der hvor sammenhængen i teksten er dårlig
- Gode læsere drager inferenser
- Gode læsere forudgriber på baggrund af tekstens indhold og tema

”viden om tekster” - genrekendskab

12

Fagene repræsenterer forskellige ”tekstkulturer”:

- Naturvidenskabelige fag (biologi, fysik/kemi, matematik)
- Humanistiske fag (dansk, andre sprogfag)
- Samfundsvidenskabelige fag (historie, samfundskundskab)

De forskellige fagtraditioner byder på forskellige læseudfordringer for eleverne, og læsning må derfor trænes og videreudvikles i alle fag

Komponenter i læseforståelse – at drage inferenser/følgeslutninger

13

Jonas var inviteret til Louises fødselsdag. Han spekulerede på om han havde råd til en god bog. Han gik ind på sit værelse og rystede sparegrisen. Den gav ingen lyd fra sig.

Komponenter i læseforståelse – At danne indre forestillingsbilleder

14

”Max fandt æsken med barberbladet, lagde sin hånd på Frantz` knæ og smilede opmuntrende til ham, vendte barberbladet mellem fingrene og så på sin tommelfinger. Vidste nøjagtigt hvor snittet skulle ligge. Hurtigt og præcist, endelig ikke for dybt. Han så på de andre. Tidspunktet var inde. Johan tændte stearinlyset og rykkede det hen til en plet, hvor det kunne stå i fred for dråberne; Max lod barberbladet vandre gennem flammen.”

Bjarne Reuter: Under kometens hale, 1999

Komponenter i læseforståelse - Aktiv læseindstilling

15

- Aktiv læseindstilling
 - ▣ Motivation, engagement
 - ▣ Metakognition
 - I relation til læsningen af tekster
 - En læser der udfylder tekstens tomme pladser
 - skabe indre forestillingsbilleder/visualiseringer
 - danne inferenser

Læseforståelsesstrategier

16

En læseforståelsesstrategi er en bevidst, målstyret handling der kan udføres *før, under* eller *efter* læsningen af en tekst med henblik på forskellige elementer i læseforståelsen.

Den strategisk bevidste læser lader sit formål med læsningen styre af valget af hensigtsmæssige strategier.

4 kategorier af læseforståelsesstrategier (Bråten 2007)

17

- *Hukommelsesstrategier* – **huske teksten; nøgleord, overskrifter**
- *Organisationstrategier* – **skaffe sig overblik; begrebskort, fortællingskort, andre grafiske modeller**
- *Elaboreringsstrategier* – **ny viden bearbejdes og integreres med læserens baggrundsviden; venn - modeller, VØL-modellen, procesnotater, to-kolonne-notater, årsag-følge-kort m.m.**
- *Overvågningsstrategier* – **evaluere egen forståelse; ”læsehuskelisten” (mb/FRB 2006-2009)**

Informerende tekster - læseforståelsesstrategier

18

Undervisningsstrategi: Gensidig/reciprok undervisning

- 1) Resume – opsummering
- 2) Stille spørgsmål til teksten
- 3) ”Afklaring” – opklarende spørgsmål til såvel form som indhold
- 4) Forudsigelse/overskrifter

Grafiske modeller

- Betydningsordkort
- Tankekort
- Procesnotater (matematik)
- Styrkenotater
- Årsag-følge-kort
- To-kolonnenotat (flerkolonnenotat)
- Sammenligningskort (venn-diagram)
- Søjlediagram
- Tidslinje
- V-Ø-L-model

Gensidig undervisning

19

- 1) at *forudsige* og stille forventninger til teksten
- 2) at *stille relevante spørgsmål* til teksten
- 3) at identificere og *opklare vanskelige formuleringer* og begreber
- 4) at *resumere* teksten
 - - anvendelsen af de fire strategier gør læseren aktiv og mere bevidst om målet med læsningen
 - - afslører hvis forståelsen ikke opnås
 - - aktiviteterne bruges ikke lineært men kan inddrages flere gange i læsningens faser, *før, under og efter* læsningen

Grafiske modeller – at aktivere en forståelsesramme

20

□ **Slutmål**

- at eleverne selv kan gennemskue strukturen i en tekst og tegne og udfylde en passende grafisk model (procesnotat, fortællingskort, fortællingsansigt, to-kolonne notat m.m.)

□ **Arbejdet med disse grafiske modeller er en overordentlig stor støtte**

- – eleverne bliver især bedre til at få overblik og husker dermed bedre de overordnede ideer i teksten snarere end tilfældige detaljer

Direkte undervisning i læseforståelsesstrategier:

21

- Strategierne præsenteres én for én så eleverne kan lære at bruge dem og forstå /erfare virkningen
- Undervisningen i strategibrug skal tilknyttes meningsfulde læseaktiviteter
- Læreren modellerer – er den gode model

- Strategierne knyttes til de forskellige genrer – i de forskellige fag
 - ▣ Naturlæreren skal altså modellere naturfaglige tekster: aviser, tabeller, brugsanvisninger, diagrammer m.m.
- Hvordan anvendes læseforståelsesstrategierne? (vidensniveauer!)
- Opmærksomhed på elevens evne til metakognition (planlægning, evaluering og regulering af egen læreproces)

Faglærerens opgave! Arnbak 2009

22

□ **Kun faglæreren ...**

- har den nødvendige indsigt i at udpege centrale fagord og begreber i faget
- kan sikre at eleverne er i stand til at bruge disse konstruktivt i fagets læse- og skriveopgaver
- kan bevidstgøre eleverne om formålet med og strukturen i opgaven
- kan udvikle elevernes bevidsthed om de faglige teksttyper